

ΣΥΝΟΨΗ

ΕΑΡΙΝΗΣ ΕΚΘΕΣΗΣ 2017- ΜΑΪΟΣ

Την περίοδο σύνταξης της παρούσας έκθεσης μείζον ζήτημα έχει αναδειχθεί η συμφωνία για τα μεσο-μακροπρόθεσμα μέτρα που αφορούν στο ελληνικό δημόσιο χρέος και τα οποία θα το καταστήσουν διαχειρίσιμο (sustainable) τα επόμενα χρόνια. Η αδυναμία συμφωνίας στο EUROGROUP της 22 Μαΐου συνιστά μια αρνητική εξέλιξη. Ορόσημο πλέον για το θέμα του ελληνικού χρέους αποτελεί η συνεδρίαση του EUROGROUP στις 15 Ιουνίου. Η συμφωνία δεν αφορά βέβαια μόνο τη διαχείριση του ελληνικού Δημοσίου Χρέους, αλλά θα επηρεάσει πολλούς άλλους παράγοντες οι οποίοι με τη σειρά τους θα έχουν επίδραση τόσο στις δημοσιονομικές όσο και στις μακροοικονομικές εξελίξεις. Από πρακτικής απόψεως τα εν λόγω μέτρα θα επιτρέψουν να δρομολογηθεί η συμμετοχή της Ελλάδας στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ ενώ θα καταστήσουν σχετικά ρεαλιστική την προοπτική επιστροφής της οικονομίας στις διεθνείς κεφαλαιαγορές, στο εγγύς μέλλον. Ενδεχόμενη ένταξη στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης θα διαφοροποιήσει προς το καλύτερο το σημερινό υψηλό κόστος δανειοδότησης των συστημικών τραπεζών. Με αυτό συναρτώνται σε σημαντικό βαθμό α) η βελτίωση των συνθηκών εξασφάλισης ρευστότητας για τις επιχειρήσεις και, γενικότερα, η χρηματοδοτική στήριξη της πολυαναμενόμενης επενδυτικής ανάκαμψης και β) η πιστωτική επέκταση με έμφαση στην ιδιωτική κατανάλωση. Η ανάκαμψη των επενδύσεων και της κατανάλωσης θα έχουν θετικές επιπτώσεις σε μακροοικονομικό και δημοσιονομικό επίπεδο.

Κατά τη διάρκεια του 2016 κατεγράφησαν θετικές δημοσιονομικές επιδόσεις. Σε αυτό συνέβαλαν κυρίως ο περιορισμός της αβεβαιότητας που υπήρχε στην ελληνική οικονομία σε σχέση με το 2015, η λήψη σημαντικού αριθμού φορολογικών παρεμβάσεων οι οποίες απέδωσαν εντός του 2016 και η διεύρυνση των ηλεκτρονικών συναλλαγών. **Το δημοσιονομικό πρωτογενές αποτέλεσμα σε όρους Σύμβασης Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης (ΣΧΔ) ανήλθε σε 4,18% του Α.Ε.Π., πολλαπλάσιο σε σχέση με τον στόχο που είχε τεθεί στη ΣΧΔ για το 2016 (0,5% του Α.Ε.Π.).** Επισημαίνεται ότι την τελευταία πενταετία, με εξαίρεση το 2014, οι δημοσιονομικοί στόχοι που τέθηκαν στο πλαίσιο των Προγραμμάτων Οικονομικής Προσαρμογής, επιτεύχθηκαν σε μεγάλο βαθμό. Μάλιστα τα έτη 2013, 2015 και 2016 υπήρξε θετική υπέρβαση του στόχου. Τα δεδομένα αυτά πιστοποιούν ότι η δημοσιονομική πολιτική ελέγχεται πλέον σε μεγάλο βαθμό, σε σύγκριση με όσα συνέβαιναν τα χρόνια που προηγήθηκαν των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής.

Ωστόσο η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος αυτού του μεγέθους αφαιρεί δημοσιονομικό χώρο που θα μπορούσε να λειτουργήσει υποβοηθητικά στην επιδίωξη της διατηρήσιμης μεγέθυνσης. **Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο εκτιμά ότι για να είναι διατηρήσιμη η θετική εικόνα στα δημόσια οικονομικά θα πρέπει οι δημοσιονομικές επιδόσεις να συνοδεύονται από ανάκαμψη της οικονομίας.**

Η εμφάνιση δημοσιονομικού πλεονάσματος στο ισοζύγιο της Γενικής Κυβέρνησης (ΓΚ) σε εθνικολογιστική βάση υποστηρίχθηκε το 2016 από τη συγκράτηση των δαπανών και από την αύξηση των εσόδων. Ειδικότερα, σημειώθηκε πτώση των δαπανών της ΓΚ κατά 9.062 εκατ. ευρώ έναντι του 2015 (προερχόμενη κατά κύριο λόγο από τη

μείωση των κεφαλαιακών μεταβιβάσεων κατά 6.173 εκατ. ευρώ, δεδομένου ότι το 2016 δεν παρέστη ανάγκη εκ νέου ανακεφαλαιοποίησης των ελληνικών τραπεζών). Στο σκέλος των εσόδων της ΓΚ καταγράφηκε σημαντική αύξηση κατά 2.653 εκατ. ευρώ ή 3,1% σε σχέση με τις αντίστοιχες εισπράξεις του 2015. Η αύξηση αυτή οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση των φορολογικών εσόδων (6,2%) καθώς και των ασφαλιστικών εισφορών (2,1%).

Τα δημοσιονομικά αποτελέσματα όλων ανεξαιρέτως των υποτομέων της ΓΚ σε ταμειακή βάση ήταν βελτιωμένα σε σχέση με το 2015. Το ύψος της συνταξιοδοτικής δαπάνης και οι μεταβιβάσεις εκ μέρους του Κρατικού Προϋπολογισμού (ΚΠ) για τη στήριξη του συνταξιοδοτικού συστήματος πρέπει να υπογραμμιστεί πως κυμαίνονται σε επίπεδα υψηλότερα του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Αντιθέτως, οι συνολικές κοινωνικές δαπάνες υπολείπονται του μέσου ευρωπαϊκού επιπέδου. Στο πλαίσιο αυτό, το ΜΠΔΣ 2018-2021 προβλέπει τη μερική ανακατανομή της κρατικής χρηματοδότησης από το σκέλος των συντάξεων σε λοιπές κοινωνικές δράσεις (σχολική σίτιση, επιδότηση στέγασης, δημιουργία παιδικών σταθμών, καταπολέμηση της ανεργίας, επιδότηση φαρμακευτικής δαπάνης ιδιωτών). Πρέπει να σημειωθεί ότι η αύξηση των εσόδων των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) προήλθε κυρίως από την αύξηση των μεταβιβάσεων από τον ΚΠ ενώ οι συσσωρευμένες ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους έφθασαν τα 2.024 εκατ. ευρώ ή 44% περίπου των συνολικών υποχρεώσεων της ΓΚ, υποδηλώνοντας έτσι πως **οι ΟΚΑ παραμένουν πηγή ανησυχίας και δεν δικαιολογείται κανένας απολύτως εφησυχασμός.**

Το ισοζύγιο του υποτομέα της **Κεντρικής Κυβέρνησης (πλην Κεντρικής Διοίκησης)** χαρακτηρίστηκε από σημαντική αύξηση του πλεονάσματος. Η διαχείριση του ανεξόφλητου εγγυημένου υπολοίπου του Ελληνικού Δημοσίου (ΕΔ) σε φορείς εντός και εκτός ΓΚ εξακολουθεί να αποτελεί κρίσιμο ζήτημα. Από το σύνολο των παρασχεθεισών εγγυήσεων του ΕΔ αξίας 12 περίπου δισ. ευρώ πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στα εγγυημένα δάνεια επιχειρήσεων και φυσικών προσώπων τα οποία έχουν χορηγηθεί από τις εμπορικές τράπεζες και υπερβαίνουν τα 3,7 δισ. ευρώ. Υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι μεγάλο μέρος των δανείων αυτών, η χορήγηση των οποίων για χρόνια αποτέλεσε μια «παράλληλη-κρυφή» δημοσιονομική πολιτική, συγκαταλέγονται στα λεγόμενα «κόκκινα δάνεια» των τραπεζών. Επισημαίνεται δε ότι το συνολικό ανεξόφλητο εγγυημένο υπόλοιπο των φορέων εκτός ΓΚ, το οποίο σήμερα ανέρχεται σε 6,7 δισ., δεν έχει συμπεριληφθεί στο χρέος της ΓΚ γεγονός που καθιστά την διαχείρισή του ιδιαίτερα σημαντική προκειμένου να αποφευχθεί πρόσθετη δημοσιονομική επιβάρυνση. Κάτι τέτοιο θα μπορούσε να προκληθεί είτε με τη μορφή πρόσθετων δαπανών του ΚΠ, είτε με ισόποση προς το ύψος της εγγύησης αύξηση του χρέους της Κεντρικής Διοίκησης, σε περίπτωση ανάληψης των χρεών του φορέα από το ΕΔ.

Τέλος, ο προϋπολογισμός των **Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)** με αυξημένο πλεόνασμα ύψους 551 εκατ. ευρώ και μικρό μερίδιο μεταβιβάσεων ΚΠ (περί το 2,3% του ΑΕΠ), υποδηλώνει ότι η τοπική αυτοδιοίκηση δεν συνιστά πηγή ιδιαίτερης δημοσιονομικής ανησυχίας.

Σε επίπεδο εσόδων του Τακτικού Προϋπολογισμού (ΤΠ), η θετική εικόνα οφείλεται κυρίως στις υψηλότερες επιδόσεις των **φορολογικών εσόδων**. Όσον αφορά στους άμεσους φόρους η «υπεραπόδοση» προήλθε κυρίως:

- Από τον **Φόρο Εισοδήματος Νομικών Προσώπων (ΦΕΝΠ)** κατά 37% σε σχέση με το 2015, κυρίως λόγω της αύξησης του συντελεστή φορολόγησης των κερδών από επιχειρηματική δραστηριότητα από 26% σε 29%, καθώς και της αύξησης των συντελεστών της οφειλόμενης προκαταβολής φόρου εισοδήματος
- Από την **φορολογία της ακίνητης περιουσίας**: σχεδόν αποκλειστικά από τον **ΕΝΦΙΑ**. Η αύξησή του κατά 13,3% οφείλεται στην αλλαγή του τρόπου υπολογισμού για τα οικόπεδα, στον συμπληρωματικό φόρο και στην κατάργηση της έκπτωσης για τα ημιτελή, κενά και μη ηλεκτροδοτούμενα ακίνητα που ίσχυε τα έτη 2014 και 2015. Πρέπει επίσης να αναφερθεί ότι τα ποσοστά εισπραξιμότητάς του ήταν ελαφρώς βελτιωμένα.

Όσον αφορά στους **έμμεσους φόρους** η «υπεραπόδοση» προήλθε κυρίως:

- Από το **Φόρο Προστιθέμενης Αξίας (Φ.Π.Α.)**. Η αύξηση μπορεί να αποδοθεί κυρίως στους εξής λόγους: α) στην απόδοση νέων μέτρων, όπως, η αύξηση του κανονικού συντελεστή Φ.Π.Α. από 23% σε 24%, η ανακατανομή προϊόντων/υπηρεσιών σε κατηγορίες υψηλότερου συντελεστή Φ.Π.Α. και η κατάργηση του ειδικού καθεστώτος μειωμένου Φ.Π.Α. σε ορισμένα νησιά του Αιγαίου, β) στην εντατικοποίηση των φορολογικών ελέγχων και ειδικά στην αύξηση των προληπτικών ελέγχων κατά τη θερινή περίοδο και γ) στη διεύρυνση των ηλεκτρονικών συναλλαγών οι οποίες εκ των πραγμάτων εμφάνισαν εισοδήματα τα οποία ενδεχομένως να είχαν αποκρυβεί στην περίπτωση που οι αντίστοιχες συναλλαγές θα είχαν γίνει με μετρητά.
- Από τους **φόρους κατανάλωσης** απέδωσαν κυρίως ο φόρος ασφαλιστρών (κατά 30% σε σχέση με το 2015, λόγω αύξησης συντελεστή φόρου επί ασφαλιστρών λοιπών κλάδων και κατάργησης φοροαπαλλαγών) και τα τέλη ταξινόμησης οχημάτων στα επιβατικά αυτοκίνητα (αύξηση κατά 65% έναντι του προηγούμενου έτους, στην οποία ενδεχομένως να συνετέλεσε η αύξηση κατά 11% των αυτοκινήτων που κυκλοφόρησαν για πρώτη φορά το 2016).
- Από τους **έμμεσους φόρους παρελθόντων οικονομικών ετών (Π.Ο.Ε.)** οι οποίοι κατέγραψαν αύξηση κατά 67,3% κυρίως λόγω ενίσχυσης των εσόδων από υπόλοιπα ΠΟΕ σε ΦΠΑ.

Γεννάται κατ' ακολουθίαν το εύλογο ερώτημα εάν η υψηλή απόδοση των εσόδων θα διατηρηθεί τα επόμενα έτη, εάν δηλαδή **τα φορολογικά μέτρα έχουν μόνιμο ή προσωρινό/εφάπαξ χαρακτήρα**. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο ως προς αυτό εκτιμά ότι η πλειονότητα των μέτρων έχει μόνιμο χαρακτήρα και δύναται να αποδώσει εισπρακτικά, ώστε να διατηρηθεί η θετική πορεία των δημοσίων εσόδων. **Πάντως, ο μόνιμος χαρακτήρας των μέτρων δε διασφαλίζει από μόνος του την υψηλή απόδοσή τους στο χρόνο**. Για να υλοποιηθεί ο στόχος προέχει η επάνοδος της ανάκαμψης της οικονομικής δραστηριότητας με ικανοποιητικό ρυθμό αλλά και η

συνδρομή άλλων ειδικότερων παραγόντων όπως η άρση της αβεβαιότητας, η αύξηση της απασχόλησης, της ιδιωτικής κατανάλωσης κ.τ.ό.

Οι **δαπάνες του ΤΠ** το 2016, ανήλθαν στα ίδια σχεδόν επίπεδα με αυτά του 2015. Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο κρίνει ότι, λόγω της διατήρησης του επιπέδου των δαπανών σε σχετικά σταθερά επίπεδα και λόγω της επαλήθευσης των προβλέψεων τα τελευταία χρόνια, οι δημόσιες δαπάνες παρακολουθούνται και ελέγχονται καλύτερα σε σχέση με το παρελθόν.

Οι δαπάνες του **Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων** ανήλθαν για το 2016 σε 3,6% του ΑΕΠ, ήτοι 6.288 εκατ. ευρώ, ελαφρώς μειωμένες κατά 118 εκατ. ευρώ σε σχέση με το 2015.

Τα πρώτα δημοσιονομικά αποτελέσματα του 2017 αποτυπώνονται ως εξής¹: Σε επίπεδο ΓΚ το πρώτο τρίμηνο του 2017 (Ιανουάριος-Μάρτιος) ο προϋπολογισμός παρουσίασε ταμειακό έλλειμμα ύψους 281 εκατ. ευρώ, έναντι πλεονάσματος 828 εκατ. ευρώ την αντίστοιχη περίοδο του 2016. Από τη σκοπιά του πρωτογενούς αποτελέσματος, υπήρξε πλεόνασμα που ανήλθε σε 2.043 εκατ. ευρώ, χαμηλότερο δηλ. από το αντίστοιχο του περασμένου έτους (3.214 εκατ. ευρώ). Η σχετική επιδείνωση των αποτελεσμάτων της ΓΚ το πρώτο τρίμηνο του 2017, προέρχεται αποκλειστικά από τη μείωση των εσόδων της κατά 8,6%. Η κάμψη αυτή οφείλεται πρωτίστως στον υποδιπλασιασμό των εσόδων από εισπραχθείσες μεταβιβάσεις από φορείς εκτός της ΓΚ (από 3.074 εκατ. ευρώ το 2016 σε 1.527 εκατ. ευρώ το 2017). Αντίθετα, η συνεισφορά των δαπανών στο αποτέλεσμα της ΓΚ υπήρξε θετική, αφού την περίοδο αναφοράς σημειώθηκε συγκράτηση των δαπανών, έναντι του προηγούμενου έτους, κατά 3,1%.

Πιο ενθαρρυντικά είναι τα αποτελέσματα του **πρώτου τετραμήνου 2017 (Ιανουάριος-Απρίλιος) σε επίπεδο ΚΠ**. Κατά το διάστημα Ιανουάριος - Απρίλιος 2017 το ισοζύγιο του ΚΠ παρουσίασε έλλειμμα ύψους 1.142 εκατ. ευρώ ή 0,6% του ΑΕΠ, χαμηλότερο έναντι του αντίστοιχου κατά το 2016. Το πρωτογενές πλεόνασμα του ΚΠ διαμορφώθηκε σε 1.726 εκατ. ευρώ (ή 1,0% του ΑΕΠ), έναντι πρωτογενούς πλεονάσματος 1.905 εκατ. ευρώ (ή 1,1% του ΑΕΠ) για την ίδια χρονική περίοδο το 2016. Η υστέρηση σε σχέση με τον στόχο αποδίδεται στα έσοδα του ΠΔΕ (τα οποία διαμορφώθηκαν στα 742 εκατ. ευρώ έναντι στόχου για 1.408 εκατ. ευρώ) και στα μη φορολογικά έσοδα, κυρίως έσοδα αποκρατικοποιήσεων τα οποία υπολείπονται του στόχου τετραμήνου κατά 411 εκατ. ευρώ. Πάντως **τα φορολογικά έσοδα** εξελίσσονται σε αντίστοιχα επίπεδα με αυτά του 2016, με αποτέλεσμα κατά τους τέσσερις πρώτους μήνες του 2017 τα έσοδα του ΤΠ (προ επιστροφών φόρων) να αυξηθούν περίπου κατά 5% έναντι των αντίστοιχων εισπράξεων του 2016, ανερχόμενα σε 15.821 εκατ. ευρώ και αυξημένα οριακά (κατά 123 εκατ. ευρώ) σε σχέση με το στόχο. **Βάσει των στοιχείων αυτών το Δημοσιονομικό Συμβούλιο**

¹ Τα στοιχεία τετραμήνου για τον προϋπολογισμό της ΓΚ κυβέρνησης αναμένεται να δημοσιευτούν αρχές Ιουνίου, μετά δηλαδή την ημέρα δημοσίευσης της Εαρινής Έκθεσης του ΕΔΣ. Για αυτό το λόγο η ανάλυση σε επίπεδο ΓΚ έγινε με στοιχεία α' τριμήνου 2017. Αντίθετα τα στοιχεία για την εξέλιξη του ΚΠ το πρώτο τετράμηνο του 2017 έχουν δημοσιευτεί από τις 24/5 και συμπεριλαμβάνονται στην ανάλυση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού.

θεωρεί ότι υπάρχουν ενδείξεις διατήρησης της φορολογικής υπεραπόδοσης που επετεύχθη το 2016.

Όσον αφορά τις **δαπάνες του ΚΠ** που έχουν πραγματοποιηθεί το διάστημα Ιανουαρίου-Απριλίου 2017 αυτές ανέρχονται σε 16.442 εκατ. ευρώ παρουσιάζοντας συγκράτηση 1.728 εκατ. ευρώ, σε σχέση με τις εκτιμήσεις. Η συγκράτηση αυτή οφείλεται τόσο στις πρωτογενείς δαπάνες του ΤΠ, όσο και στις δαπάνες του ΠΔΕ. Βέβαια το πιο πιθανό είναι ότι η συγκράτηση αυτή έναντι των στόχων κατά τους πρώτους μήνες του έτους, θα έχει μόνο προσωρινή επίδραση στα αποτελέσματα του ΚΠ. Ειδικά τα δύο τελευταία χρόνια το ποσοστό εκτέλεσης των πρωτογενών δαπανών του ΤΠ ανήλθε τελικά σε 98,5% και 99,5%. Αντίστοιχα και το τρέχον έτος αναμένουμε υψηλό ποσοστό εκτέλεσης σε ετήσια βάση.

Ως προς τις μακροοικονομικές εξελίξεις το Δημοσιονομικό Συμβούλιο θεωρεί ότι η πορεία της χώρας το 2016 επιτρέπει δυο αντίρροπα συμπεράσματα. Από τη μια πλευρά δεν επαληθεύτηκαν οι αρνητικές προβλέψεις για μία ακόμα χρονιά ύφεσης. Από την άλλη μεριά, η ισχυρή επέκταση που παρουσίασε η οικονομική δραστηριότητα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2016 δεν μπόρεσε να υποκινήσει τη μεγέθυνση σε συνολικά ετήσια επίπεδα, αφού το τελευταίο τρίμηνο του 2016 η ύφεση επέστρεψε, με αποτέλεσμα το πραγματικό ΑΕΠ να παραμείνει τελικά στάσιμο σε σχέση με το 2015.

Είναι σχετικά ενθαρρυντικό πάντως ότι τα τελευταία τρία χρόνια **η πορεία του ΑΕΠ δείχνει τάσεις σταθεροποίησης**, έπειτα από μια πενταετία βαθιάς ύφεσης. Υπάρχουν σαφείς ενδείξεις ότι η ελληνική οικονομία οδεύει προς το τέλος της συνεχιζόμενης ύφεσης και των συνεχών καθοδικών μεταβολών. Το καίριο ζήτημα είναι το πέρασμα από τα επεισόδια παροδικής ανάκαμψης σε μια συνεχή και διατηρήσιμη ανάκαμψη και ο απεγκλωβισμός από τη στασιμότητα. Για τον λόγο αυτό δεν υπάρχει περιθώριο εφησυχασμού: ο κίνδυνος μιας χρόνιας στασιμότητας ελλοχεύει, απειλώντας την ελληνική οικονομία με παρατεινόμενη «(αν)ισορροπία» που θα έχει ως κύρια χαρακτηριστικά την υψηλή ανεργία και την υποτονική, αν όχι αμφίβολη, μεγέθυνση.

Το Δημοσιονομικό Συμβούλιο κρίνει ότι η αναθεώρηση της πρόβλεψης για αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2017 κατά 1,8% (σε σχέση με την αρχική πρόβλεψη για +2,7%) **αποτελεί ένα σαφώς ρεαλιστικότερο στόχο.** Κυριότερες αιτίες υποχώρησης των προβλέψεων για το ΑΕΠ του 2017 είναι οι εξής: Η μη ολοκλήρωση της δεύτερης αξιολόγησης και η αυξημένη οικονομική αβεβαιότητα που αυτή προκάλεσε στην ελληνική οικονομία τους πρώτους μήνες του 2017, καθώς και η αρνητική επίδραση (carry over effect) στο ελληνικό ΑΕΠ από το τελευταίο τρίμηνο του 2016 που έκλεισε με -1,1% έναντι του αντίστοιχου τριμήνου του 2015.

Ο στόχος της πρόβλεψης για **μεγέθυνση περί το 1,8% κρίνεται από το Συμβούλιο αφενός μεν αισιόδοξος, αφετέρου δε επιτεύξιμος υπό προϋποθέσεις**, οι κυριότερες εκ των οποίων είναι: α) η ομαλή ολοκλήρωση του ισχύοντος προγράμματος και β) η ένταξη του τραπεζικού συστήματος στις ρυθμίσεις του προγράμματος ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ.

Η πρόβλεψη για την **ανοδική πορεία του ελληνικού ΑΕΠ για το 2017 θα στηριχθεί σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση του ακαθάριστου σχηματισμού παγίου**

κεφαλαίου, δηλαδή των δημοσίων και ιδιωτικών επενδύσεων, και στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Όσον αφορά την αύξηση των επενδύσεων το 2017 αλλά και τη διατήρησή της αύξησης αυτής στα επόμενα χρόνια, απαιτούνται σημαντικές προϋποθέσεις όπως: ο περιορισμός της αβεβαιότητας, η σημαντική βελτίωση του επενδυτικού και επιχειρηματικού κλίματος, η υλοποίηση του προγράμματος αποκρατικοποιήσεων, η επιστροφή σε ομαλές συνθήκες λειτουργίας του τραπεζικού συστήματος και η σταδιακή άρση των περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων. Αναφορικά με την τόνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, περαιτέρω μέτρα που μπορούν να συνδράμουν είναι: η μείωση των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του Δημοσίου προς τους ιδιώτες, η πιστωτική επέκταση με έμφαση στην ιδιωτική κατανάλωση, η σημαντική αποκλιμάκωση της ανεργίας και η προγραμματισμένη και «στοχευμένη» διανομή «κοινωνικού μερίσματος» στην περίπτωση δημοσιονομικής υπερ-απόδοσης.

Ωστόσο η πραγματοποίηση των μακροοικονομικών προβλέψεων απαιτεί την υπέρβαση **σημαντικών κινδύνων** που πρέπει να ληφθούν σοβαρά υπ' όψιν. Αναφορικά με το 2017, η καθυστέρηση της ολοκλήρωσης της Β' αξιολόγησης του τρέχοντος προγράμματος προσαρμογής καθώς και της πορείας των διαβουλεύσεων για τη διευθέτηση του ελληνικού δημοσίου χρέους συγκαταλέγονται στους πιο σημαντικούς παράγοντες κινδύνου. **Η καθυστέρηση αυτή ασκεί σοβαρές αρνητικές επιδράσεις** στην ταχύτητα προσαρμογής της επενδυτικής δραστηριότητας στα νέα οικονομικά δεδομένα. Ωστόσο, στους αρνητικούς κινδύνους υποεκτίμησης των υφιστάμενων επιδράσεων της δημοσιονομικής προσαρμογής θα πρέπει να αντιπαραταχθούν οι θετικές προοπτικές λόγω της σταδιακής επανόρθωσης της κανονικότητας στη χρηματοδότηση του τραπεζικού συστήματος της χώρας. Σχετικά με τον εξωτερικό τομέα, παρά την ευαισθησία των προβλέψεων στους παράγοντες πολιτικού και γεωστρατηγικού κινδύνου και τις διεθνείς τάσεις οικονομικής και κοινωνικής συνεργασίας, **παραμένουν οι κίνδυνοι αναθέρμανσης της ζήτησης εισαγωγών** το 2017. Ειδικά η υψηλή θετική συσχέτισή τους με τις επενδύσεις είναι αναμενόμενο να περιορίσει τα θετικά αποτελέσματα από την αύξηση των επενδύσεων, λόγω ανάλογης αύξησης των εισαγωγών. Η πιθανότητα δημοσιονομικών αστοχιών που δεν μπορούν να αποκλειστούν καθώς και η σταδιακή εκδήλωση των παρενεργειών που επιφέρει η μακροχρόνια συρρίκνωση της ελληνικής παραγωγικής δυναμικότητας (μείωση του δυνητικού ΑΕΠ) συνδιαμορφώνουν ένα **περιβάλλον σχετικής αβεβαιότητας** γύρω από το μετριοπαθές σενάριο μεγέθυνσης του ΑΕΠ για το 2017.

